

УДК 82-3

СИДОРЕНКО Ольга – аспірантка кафедри української літератури, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, просп. Гагаріна, 72, Дніпро, 49000, Україна (olga.sydorenko@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8702-3659>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.22>

Бібліографічний опис статті: Сидоренко, О. (2021). Сучасна мілітарна проза як літературний феномен. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 48, 167–173.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.22>.

СУЧАСНА МІЛІТАРНА ПРОЗА ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. У статті окреслено основні особливості сучасної мілітарної прози як літературного феномену, що відрізняють її від воєнної прози минулого століття, передусім явища «лейтенантської прози». До них належить панівна ревізійна стратегія, відсутність цензурного та ідеологічного тиску з боку влади, стилістично-лексична, а також жанрова розмаїтість та унікальність. Обґрунтовано доцільність виокремлення у вітчизняній літературі особливого мілітарного типу дискурсу, що є значно ширшим поняттям, аніж мілітарна проза, оскільки включає в себе не лише тексти про активну фазу війни, а й художні твори, що їй передували, прогнозували майбутній соціально-політичний, ментальний, ціннісний конфлікти, попереджали про його загрозу, а також прозові твори, для яких збройне протистояння є лише тлом для розкриття інших загальних суспільних тем і проблем.

Доведено, що підставами для виділення мілітарного типу дискурсу, який є значно ширшим утворенням за традиційну «воєнну літературу», слід уважати особливий спосіб формування нарративу (продовження традиції воєнної прози минулого століття в змалюванні побутових реалій воєнного часу й водночас принципово новий для воєнної літератури показ непривабливих, замовчуваних чи навіть табуйованих аспектів життя військових задля формування в читача власного, не нав'язаного ззовні ставлення до війни), миттєве реагування на сучасні суспільно-політичні події, багатство та розмаїтість жанрових утворень (активна жанрова дифузія на межі репортажистики, есеїстики, документалістики та власне художніх жанрових форм), особливості взаємодії тріади «автор-критик-читач» (врахування потреб і запитів різних груп, поколінневих генерацій реципієнтів), загальну оцінку та визнання суспільством, учасниками літературного процесу сучасної мілітарної прози (як на всеукраїнському, так і на міжнародному рівнях).

Ключові слова: мілітарна проза, воєнна проза, війна, мілітарний дискурс, події на Сході, літературний феномен.

SYDORENKO Olga – Postgraduate Student at Department of Ukrainian Literature, Oles Honchar Dnipro National University, 72 Gagarina Avenue, Dnipro, 49000, Ukraine (olga.sydorenko@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8702-3659>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.22>

To cite this article: Sydorenko, O. (2021). Suchasna militarна proza yak literaturnyi fenomen [Modern military prose as a literary phenomenon]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Druhobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 48, 167–173.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.22> [in Ukrainian].

MODERN MILITARY PROSE AS A LITERARY PHENOMENON

Summary. The article outlines the main features of modern military prose as a literary phenomenon that distinguishes it from the military prose of the last century, especially the phenomenon of «lieutenant prose». These include the dominant strategy of revision, the absence of censorship and ideological pressure from the authorities, stylistic and lexical, as well as genre diversity and

uniqueness. The article proves expediency of distinguishing a special military type of discourse in domestic literature, which is a much broader concept than military prose, as it includes not only texts about the active phase of the war, but also works, for which the armed confrontation is only a background for the disclosure of other pressing social issues and problems.

The article is proved that the grounds for distinguishing the military type of discourse, which is a much broader formation than traditional "military literature", should be considered a special way of forming a narrative, instant response to modern socio-political events, richness and diversity of genre formations (active genre diffusion on the border of reportage, essays, documentaries and documentaries artistic genre forms), features of the interaction of the triad "author-critic-reader" (taking into account the needs and requests of different groups, generational generations of recipients), general assessment and recognition by society, participants in the literary process of modern military prose).

Key words: *military prose, military prose, war, military discourse, events in the East, literary phenomenon.*

Постановка проблеми. Досвід військової агресії на східних теренах нашої держави, що є реальністю для українського суспільства від 2014 року, спричинив своєрідну літературознавчу полеміку щодо введення корпусу прози на тему війни до загальної класифікації художньої прози. Про те, що серед літературознавців немає однаковості в цьому питанні, свідчить передусім відсутність уніфікованої класифікації та термінологічного окреслення цього літературного феномену. Серед критичних оглядів та рецензій одночасно співіснують, зокрема, такі терміни, як «військова проза», «воєнна проза», «мілітарна проза», «ветеранська проза», «комбатантська проза», «волонтерська проза», «окопна проза», «армійська проза» тощо. Їх з'ява оприявнює процес інтеграції художніх текстів у загальноновизнану класифікацію, але водночас маргіналізує сам феномен передусім через те, що більшість текстів написана непрофесійними письменниками (добровольцями, військовими, волонтерами, медиками, журналістами та іншими). Цю закономірність зауважила й письменниця Тамара Горіха Зерня, підкресливши, що мілітарна проза – це не одностороннє явище, а небуденний феномен, який еволюціонує та видозмінюється, як і будь-який повноцінний складник літературного процесу: «До ветеранської літератури почало формуватися ставлення як до паралітератури. Це письмо, у якого є функція, письмо, якого буде більше, ніж ми сподіваємося, ми через нього маємо пройти, і ті, хто пише, мають через нього пройти. Усім цікаво подивитися, як це розвивається як явище» (Горіха Зерня, 2020).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна спільнота літературознавців не поспішає активно досліджувати тексти, що висвітлюють сучасні події на Сході. На сьогодні критичний погляд на згадану літературу представлений суто через літературознавчі огляди, дописи в соцмережах, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження. Серед праць професійних критиків і літературних оглядачів слід згадати передусім статті «Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості», «Жанрова різноманітність воєнної прози в сучасній українській літературі» М. Рябенко (Рябенко, 2019), «За спиною – 5 книг про АТО і довкола» І. Бондаря-Терещенка (Бондар-Терещенко, 2019), «Новий герой сучасної воєнної прози (на матеріалі книжок про Майдан та війну на Донбасі)», «Особливий погляд (огляд романів українських письменниць про події Революції Гідності та війну на Сході України)» Н. Герасименко (Герасименко, 2020, 2018), «У кожного покоління своя війна: образ жінки-солдата в сучасній літературі» М. Крупки (Крупка, 2018), а також книжкові огляди та рецензії Р. Харчук, С. Філоненко, О. Коцарева, Є. Стасіневича, Г. Улюри, Б. Пастуха, Т. Трофименко. Суттєву допомогу для вивчення та осмислення мілітарної прози надає блогерка, бібліотекарка за фахом Ганна Скоріна, засновниця та модераторка проекту «Книги війни» на платформі соцмережі Фейсбук (<https://www.facebook.com/groups/warbookua>). Саме завдяки її зусиллям масив усіх літературних текстів, що торкаються теми російсько-української війни,

зібрано та систематизовано за певними критеріями (перелік постійно оновлюють та переглядають), а самі автори мають місце для обміну думками, ознайомлення з читацькими оглядами та рецензіями, які теж зібрано на сторінці. Важливими подіями 2020 р. стали конференція, присвячена воєнній сучасній прозі, організована кафедрою історії літератури, теорії літератури і літературної творчості Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також круглий стіл «Сучасна мілітарна проза як культурне явище в українському суспільстві», проведений на базі Центральної бібліотеки Солом'янського району м. Києва (жовтень 2020 р., учасники: М. Петренко, Ю. Оскольська, М. Рябченко, Г. Скоріна, О. Стужук). Літературознавці, письменники, редактори обговорювали вплив мілітарної прози на зміну ментальності сучасних українців, а також окреслили загальні художні стратегії воєнної прози.

З огляду на це, **метою** нашої статті є виокремлення основних особливостей сучасної мілітарної прози як літературного феномену, що відрізняють її від воєнної прози минулого століття, зокрема «лейтенантської прози». Досягнення цієї мети передбачає виконання таких **завдань**: зіставити спільні та відмінні риси сучасної мілітарної прози й воєнної прози ХХ ст., обґрунтувати доцільність виокремлення у вітчизняній літературі особливого мілітарного типу дискурсу та окреслити його загальні особливості.

Виклад матеріалу. Попри непередставленість уніфікованого визначення літератури на воєнну тематику, вже наявні перші спроби виявлення відмінностей сучасної мілітарної прози та воєнної прози ХХ ст., особливо такого підвиду останньої, як «лейтенантська проза», до якої віднесено автобіографічні художні тексти з виразним залученням особистого досвіду молодого фронтовика. Зокрема, авторка статті «Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості» Марина Рябченко до рис, що відрізняють «лейтенантську» прозу радянського періоду від сучасної мілітарної прози, зараховує провідну ідейно-виховну функцію («...сформувати радянську людину з потрібними для комуністичної партії поглядами

та переконаннями» (Рябченко, 2020, с. 64); жорстку цензурованість («Натомість сучасні комбатантські тексти не містять нав'язаних зовні ані ідеологічних, ані пропагандистських маркерів, не кажучи вже про державний ценз написаного (можна говорити хіба що про особисту авторську цензуру, яка може бути пов'язана з воєнною таємницею чи етичними міркуваннями)» (Рябченко, 2019, с. 64), а також низьку стилістично-лексичну розмаїтість та унікальність (чого не скажеш про сучасну мілітарну прозу, адже «...кожному з її авторів властивий власний упізнаваний голос, а мова героїв їхніх творів (на відміну від гомогенного літературно правильного мовлення персонажів лейтенантської прози) набуває виразності, поєднуючи суржик, обценні та літературні слова» (Рябченко, 2019, с. 65).

До цього переліку, на нашу думку, слід також додати таку рису, як особливий **спосіб формування наративу**. Сучасна мілітарна проза продовжує традиції воєнної прози минулого століття, представлені насамперед текстами О. Довженка, Ю. Яновського, І. Багряного, Олеса Гончара, П. Загребельного, зокрема традиції достовірного відтворення батальних сцен, зображення особливостей ведення та облаштування воєнного побуту, моделювання ситуацій на основі реальних подій, наявності реальних прототипів героїв, їхньої впізнаваності сучасниками тощо.

Принципово новою є функція ревізії загальних національних, суспільних та особистісних цінностей без нав'язування єдино правильної ідеологічно вивіреної позиції, поданої в патетично-патріотичному ключі. Відтак сучасна мілітарна проза дає можливість читачеві самостійно сформувати ставлення до тих чи тих подій, зіставивши різні позиції, поглянувши на проблему з різних ракурсів. Це особливо відчутно в текстах «Точка нуль» Артема Чеха («Віват», 2017), «Сліди на дорозі» Валерія Ананьєва («Наш формат», 2018), «Точка неповернення» Дмитра Вербича («Наш Формат», 2020). У них відсутня виразна патріотична риторика, натомість крізь показ непривабливих, замовчуваних чи навіть табуованих аспектів життя військових у читача формується власне, не нав'язане ззовні ставлення до війни.

Сучасна мілітарна проза відрізняється від воєнної літератури минулого століття також **блискавичністю реагування**. Порівнюючи літературний процес минулого століття з сучасним, слід зауважити, що досвід Другої світової війни, який для українців був одним із ключових серед цілої низки травматичних подій ХХ століття, українські письменники почали активно художньо ретранслювати лиш через певний проміжок часу. Загалом можна виокремити кілька хвиль з'яви воєнної літератури впродовж минулого століття:

1. Перші спроби фіксації безпосередньо в критичний момент війни. Їх незначна чисельність зумовлена передусім цензурними обмеженнями. До них належать поезії Л. Первомайського, М. Бажана, А. Головка, І. Неходита та короткі прозові тексти «Ніч перед боєм», «Стій, мерть, зупинись!», «Відступник», «На колючому дроті», «Мати» О. Довженка, «Генерал Макодзьоба», «Син», «Коваль» Ю. Яновського, «Золоті ворота», «Дума про Кравчиху» Л. Смілянського.

2. Післявоєнна проза. Її розквіт припадає на 50-60 роки, коли виходять розлогі епічні тексти, у яких відчутні спроби письменників протистояти цензурному вихолощенню, шаблонності, надмірній героїзації подвигу радянської армії. Такі тенденції простежуємо в романах «Прапорonoсці» та «Людина і зброя» Олеся Гончара, «Україна в огні» О. Довженка, «Жива вода» Ю. Яновського, «Дикий мед» Л. Первомайського.

Таку ж думку обстоює літературознавиця Віра Агеєва: «...після 9 травня 1945 року була спроба в усій радянській літературі «перевоювати війну». Тобто війна була трагічна, а література, яка була цілковито контрольована цензурою, мусила дати лаковану, красиву, героїчну, переможну війну. І ці лаковані епопеї проіснували, як мінімум, до кінця 50-х років» (Агеєва, 2020). Натомість дослідниця Ірина Захарчук у монографії «Війна і слово. Мілітарна парадигма літератури соціалістичного реалізму» виокремлює ще один етап розвитку воєнної прози ХХ сторіччя: міфологізований досвід війни у прозі шістдесятників та письменників-емігрантів, репрезентований текстами передусім У. Самчука, І. Багряного, Ю. Косача, Г. Пютюнника, В. Дрозда, Р. Андріяшика (Захарчук, 2008, с. 326).

На противагу воєнній літературі минулого століття станом на сьогодні налічуємо понад 600 (!) художніх книг, у яких ідеться про війну на Сході нашої-держави. У вітчизняній історії намарно шукати сторінки та події, на які проза реагувала б із такою швидкістю та з таким високим кількісним показником написаного за короткий проміжок часу. Без сумніву, сучасні можливості й технології цьому значно сприяють. Для порівняння: зовсім нещодавній досвід двох революцій має сумарно нижчу репрезентативність у літературі, аніж семирічний досвід АТО / ООС.

Прикметно, що перші спроби осмислити сучасні події на Сході України простежуємо вже на початку 2015 р. 3 вересня 2015 р. один із найуспішніших романів про війну на Сході «Аеропорт» Сергія Лойка був представлений читачам, а рукопис закінченого в лютому 2015 р. роману «Маріупольський процес» Галини Вдовиченко навіть встиг здобути перемогу в номінації «Гранд-Коронація слова – 2015».

Загалом блискавичність реагування на болісний досвід війни зумовлений сприятливими технічними та інформаційними умовами. Чимало текстів задумувались / писались / поширювались назагал саме в електронному форматі за сприяння соцмереж, інформаційних порталів, книжкових видавництв, особистих блогів авторів тощо. Крім того, уся мілітарна проза органічно вписується в панівні тенденції сучасного літературного процесу, оскільки активно долучається до переосмислення колоніального, тоталітарного, постколоніального та посттоталітарного досвіду українського суспільства, що бере свій початок ще з 80-х років минулого століття.

Відтак сучасна мілітарна проза, спираючись на традиції воєнної прози письменників другої половини ХХ століття, формує власні наративні та художні стратегії протистояння новій стратегії ведення війни. Автори текстів акцентують не так на посяганні на територіальну цілісність держави, як на гібридній специфіці війни, її орієнтованості на завоювання колективної свідомості нації, мимовільне засвоєння українцями культурних та ментальних парадигм країни-агресора.

Сучасні автори мілітарної прози дедалі частіше зосереджують увагу на зображенні різноманітних аспектів ведення воєнного

побуту, а не на відтворенні батальних сцен, подеколи перетворюючи війну суто на тло для розкриття не менш травматичних явищ сучасної дійсності, тригером яких є саме військова агресія. Відтак як ніколи актуальним постає **пошук оптимальної жанрової стратегії** такого художнього тексту.

Для сучасної прози про події на Сході країни характерна активна **жанрова дифузія** на межі репортажистики, есеїстики, документалістики та власне художніх жанрових форм. Таким чином, серед масиву мілітарної прози можна знайти не лише численні романи («Інтернат» С. Жадана, «Східний синдром» Ю. Ілюхи, «Сліди на дорозі» В. Ананьєва (Маркуса), «Щуцик» В. Запеки, «Доця» Т. Горіха Зерня), повісті («Чорне Сонце» В. Шкляра), оповідання, новели, військові щоденники («Точка нуль» А. Чеха. «Точка неповернення» Д. Вербича, «Піхота» Мартина Бреста, «Блокпост» Б. Гуменюка, «Воєнний щоденник (2014-2015)» О. Мамалуя, «ТО АТО. Щоденник добровольця» Д. Якорнева, «Савур-Могила: військові щоденники» М. Музики), а й документальні жанри, що завдяки потужному авторському емоційному відгуку на реальні факти більше тяжіють до есеїстики («Іловайськ. Розповіді про справжніх людей» Є. Положія, «Книга змін» А. Цапленка), мемуари («Ти зробив усе, що міг» Л. Орляк), графічні романи/комікси («Діра» С. Захарова, серія коміксів «Кіборги» Д. Ткаченка на сценарії справжніх захисників Донецького летовища), утопії/кіберромани («Стіна» А. Цапленка, «Кагарлик» О. Шинкаренка), романи-мелодрами («Ракурс», «Оголений нерв»), «Повернутися дощем» С. Талан, «Маріупольський процес» Г. Вдовиченко), мілітарі-горор («Безодня» В. Сорда), кіноповісті («Укри» Б. Жолдака), кіносценарії («Позивний «Бандерас» А. Кірсанова та С. Дзюби), драми, що тяжіють до прози («Хлібне перемир'я» С. Жадана, «Погані дороги» Н. Ворожбит).

Останнім поталанило здобути ще й гідні екранізації. Так, 11 жовтня 2018 року в широкий вітчизняний кінопрокат вийшов український військовий детектив «Позивний «Бандерас» режисера Зази Буадзе на однойменній кіносценарій А. Кірсанова та С. Дзюби. У грудні 2020 року глядачі вперше побачили виставу Київського театру драми і коме-

дії на лівому березі Дніпра на п'єсу Жадана «Хлібне перемир'я» (режисер – Стас Жирков). А екранізована книга «Погані дороги» Наталки Ворожбит цьогоріч представить Україну на Міжнародній церемонії вручення кінопремії «Оскар».

Виразна строкатість жанрових форм утворює особливий мілітарний дискурс сучасної української літератури, бо враховує потреби й запити різних груп і поколіннєвих генерацій читачів, стимулюючи показник якості вітчизняної прози, що відзначає й літературознавиця та культурологиня Т. Гундорова: «Виникає і своєрідна кон'юнктура на теми недавньої драматичної історії – революції на Майдані, війну на сході України. А між тим серйозні тексти про ці важкі події насправді спроможні змінити цілу нашу літературу. Свідчення очевидців, репортажі, багатопланові картини і розповіді про окремі людські долі – все це спроможне народити поліфонічну і полістилістичну проблемну літературу» (Гундорова, 2020). Водночас це сприяє популяризації незаангажованих ідеологічно текстів про сучасну війну на Сході серед населення, що слугує важливим засобом протистояння гібридним засобам впливу на суспільну свідомість в інформаційній війні.

«Кон'юнктурність» мілітарної прози, про яку згадує Т. Гундорова, справді характеризує певним чином сучасний літературний процес: відкриваються видавництва, що спеціалізуються на популяризації суто «ветеранської» прози (наприклад, «Дім Химер» В. Сорда, «Орієнтир» М. Мельника та М. Кравченка), з'являються окремі спецмінації на престижних літературних преміях для авторів мілітарної прози, дедалі гостріше розгортається конфронтація письменник-учасник АТО – професійний письменник. Чого варта хоч би цьогорічна фейсбучна дискусія між письменником Андрієм Кокотюхою та добровольцем, автором воєнного роману Валерієм Ананьєвим, спричинена недовірою досвідченого автора до озвучених ветераном-початківцем вражаючих накладів дебютної книги «Сліди на дорозі».

Проте слід зауважити, що сучасна мілітарна проза і без сторонньої «кон'юнктури» **швидко стає органічною і невід'ємною частиною вітчизняного літературного про-**

цесу, адже впевнено здобуває гідне визнання як в Україні, так і за її межами. Зокрема, романи Галини Вдовиченко «Маріупольський процес» та Юлії Ілюхи «Східний синдром» були удостоєні нагород у межах Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова», збірка малої прози Катерини Калитко «Земля Загублених, або Маленькі страшні казки» стала Книгою року ВВС-2017, роман «Доця» Тамари Горіха Зерня – Книгою року ВВС-2019, роман Софії Андрухович «Амадока» – Книгою року ВВС-2020, а роман Гаськи Шиян «За спиною» 2019 р. навіть виборов престижну Літературну премію Європейського Союзу. Починаючи з 2015 р. мілітарні тексти неминуче входять до довгих та коротких списків Книги року ВВС, стають претендентами на здобуття Шевченківської премії з літератури. Так, у цьогорічному довгому списку їх три: романи «Сліди на дорозі» В. Ананьєва, «Абсурд» В. Запеки та «Доця» Т. Горіха Зерня (останній потрапив до короткого списку лауреатів премії).

Прикметно, що найчастіше здобувають визнання тексти, у яких воєнні реалії є лише соціальним тлом, а не основним предметом зображення. Це дає підстави до висновку про формування повноцінного мілітарного дискурсу, який є значно ширшим утворенням за традиційну «воєнну літературу», оскільки включає в себе й художні тексти, які передували/передбачали збройну агресію, аналізували причини, фіксували знаки її неминучого наближення (так звана «майданна проза», есе-

істично-художні тексти інтелектуалів О. Забужко, Ю. Андруховича, Т. Прохаська та інших). Щодо цього слушно зауважив письменник Сергій Жадан, назвавши саме літературу важливим свідченням про наш час і чи не найпоказовішим літописом нашої доби: «Наступні покоління відчуватимуть нинішню війну крізь літературу» (Жадан, 2019).

Висновки. Отже, попри наявність спільних рис, сучасна мілітарна література не тотожна воєнній прозі, охоплює значно ширший масив текстів, пов'язаний із досвідом збройних протистоянь. Зважаючи на самотні та унікальні ознаки текстів про події на Сході України, а також художні твори, що їм передували, актуальним є виокремлення особливого мілітарного типу дискурсу, для якого характерні інший спосіб формування наративу (ревізійного погляду на новий воєнний досвід), блискавичність реагування на сучасні суспільно-політичні події, розмаїття жанрових утворень, а також суспільна реакція та взаємодія тріади «автор-критик-читач».

Перспективність подальших розвідок із розглянутої проблеми зумовлена активним процесом з'яви нових художніх текстів про найтравматичніший досвід сьогодення – російсько-українську війну на Сході, які формують мілітарний дискурс вітчизняної прози, а також потребою подолання тоталітарних / посттоталітарних, колоніальних / постколоніальних національних травм, через які українському народові не вдається здобути перемогу в гібридній війні.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондар-Терещенко І.** За спиною – 5 книг про АТО і довкола. URL : https://espreso.tv/article/2019/04/18/za_spyuouy_5_knyg_pro_ato_i_dovkola.
- Герасименко Н.** Новий герой сучасної воєнної прози (на матеріалі книжок про Майдан та війну на Донбасі). *Слово і Час*. 2020. № 2 (710). С. 55–67.
- Герасименко Н.** Особливий погляд (огляд романів українських письменниць про події Революції Гідності та війну на Сході України). *Слово і час*. 2018. № 7. С. 24–35.
- Захарчук І.** Війна і слово : мілітарна парадигма літератури соціалістичного реалізму: монографія. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2008. 406 с.
- Круглий стіл «Сучасна мілітарна проза як культурне явище в українському суспільстві». URL : <https://soloma.libraries.kiev.ua/2020/10/26/kruglijj-stil-suchasna-militarna-proza-jak-kulturne-javishhe-v-ukrainskomu-suspilstvi-chastina-2/>.
- Крупка М.** У кожного покоління своя війна : образ жінки-солдата в сучасній літературі. *Вісник Львівського університету*. 2018. Вип. 67. С. 251–260.
- «Окопна правда» : що писали українські радянські письменники про Другу світову. URL : <https://hromadske.radio/podcasts/hromadska-hvylya/okopna-pravda-shcho-pysaly-ukrains-ki-radians-ki-pysmennyky-pro-druhu-svitovu>

- Рябченко М.** Жанрова різноманітність воєнної прози в сучасній українській літературі. *Najnowsza słowiańska literatura i kultura popularna. Figury swojskości i obcości współczesnego świata w literaturze i kulturze popularnej krajów słowiańskich*. 2019. С. 277–289.
- Рябченко М.** Комбатантська проза в сучасній українській літературі : жанрові та художні особливості. *Слово і час*. 2019. № 6. С. 62–73.
- Сергій Жадан відкрив у Празі українську програму на найбільшому книжковому ярмарку Східної Європи. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29933504.html>
- Тамара Горіха Зерня : «Я дуже хочу, щоб наші письменники знову й знову поверталися до теми війни». URL : https://lb.ua/culture/2020/08/16/464002_tamara_goriha_zernya_ya_duzhe_hochu_shchob.html
- Тамара Гундорова. «Україна – не terra incognita на мапі світової літератури». URL : <https://theukrainians.org/tamara-hundorova/>

REFERENCES

- Bondar-Tereshchenko, I.** (2019) *Za spynoiu – 5 knih pro ATO i dovkola [Behind – 5 books about the anti-terrorist operation and around]*. From https://espreso.tv/article/2019/04/18/za_spynoyu_5_knyg_pro_ato_i_dovkola. [in Ukrainian].
- Herasymenko, N.** (2020). *Novyi heroi suchasnoi voiennoi prozy (na materialy knyzhok pro Maidan ta viinu na Donbasi) [A new hero of modern military prose (based on books about the Maidan and the war in Donbass)]*. *Slovo i Chas – Word and time*, 2 (710), 55–67 [in Ukrainian].
- Herasymenko, N.** (2018). *Osoblyvyi pohliad (ohliad romaniv ukrainskykh pysmennyts pro podii Revoliutsii Hidnosti ta viinu na Skhodi Ukrainy) [A special look (review of novels by Ukrainian writers about the events of the Revolution of Dignity and the war in eastern Ukraine)]*. *Slovo i chas – Word and time*, 7, 24–35 [in Ukrainian].
- Zakharchuk, I.** (2008). *Viina i slovo : militarne paradyhma literatury sotsialistichnoho realizmu: monohrafiia [War and word: military paradigm of literature of socialist realism: monograph]*. Lutsk: PVD «Tverdynia» [in Ukrainian].
- Kruhlyi stil «Suchasna militarne proza yak kulturne yavyshe v ukrainskomu suspilstvi» [Modern military prose as a cultural phenomenon in Ukrainian society]. Retrieved from <https://soloma.libraries.kiev.ua/2020/10/26/kruglijj-stil-suchasna-militarna-proza-jak-kulturne-javishhe-v-ukrainskomu-suspilstvi-chastina-2/> [in Ukrainian].
- Krupka, M.** (2018). *U kozhnogo pokolinnia svoia viina: obraz zhinky-soldata v suchasni literaturi [Each generation has its own war: the image of a woman soldier in modern literature]*. In *Visnyk Lvivskoho universytetu – Bulletin of Lviv University (Issue 67)*, (pp. 251–260) [in Ukrainian].
- «Okopna pravda» : shcho pysaly ukrainskiadianski pysmennyky pro Druhu svitovu [«Trench Truth» : what Ukrainian Soviet writers wrote about the Second World War]. Retrieved from: <https://hromadske.radio/podcasts/hromadska-hvylya/okopna-pravda-shcho-pysaly-ukrains-ki-radians-ki-pys-mennyky-pro-druhu-svitovu> [in Ukrainian].
- Riabchenko, M.** (2019). *Zhanrova riznomanitnist voiennoi prozy v suchasni ukrainskii literaturi [Genre diversity of military prose in modern Ukrainian literature]*. In *Najnowsza słowiańska literatura i kultura popularna. Figury swojskości i obcości współczesnego świata w literaturze i kulturze popularnej krajów słowiańskich – The Latest Slavic Literature and Popular Culture* (pp. 277–289) [in Ukrainian].
- Riabchenko, M.** (2019) *Kombatantska proza v suchasni ukrainskii literaturi: zhanrovi ta khudozhni osoblyvosti [Combat prose in modern Ukrainian literature: genre and artistic features]*. *Slovo i chas – Word and time*, 6, 62–73 [in Ukrainian].
- Serhii Zhadan vidkryv u Prazi ukrainsku prohramu na naibilshomu knyzhkovomu yarmarku Skhidnoi Yevropy [Serhii Zhadan opens in the program "Ukrainian Prague" at the largest book fair in Eastern Europe]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/29933504.html> [in Ukrainian].
- Tamara Horikha Zernia: «Ya duzhe khochu, shchob nashi pysmennyky znovu y znovu povertalysia do temy viiny» [I really want our writers to return to the theme of war]. Retrieved from: https://lb.ua/culture/2020/08/16/464002_tamara_goriha_zernya_ya_duzhe_hochu_shchob.html [in Ukrainian].
- Tamara Hundorova. «Ukraina – ne terra incognita na mapi svitovoi literatury» [Ukraine is not terra incognita on the map of world literature]. Retrieved from: <https://theukrainians.org/tamara-hundorova/> [in Ukrainian].